

Ibi Romhanji (1939–2002)

Pozorišna publika negdašnje Jugoslavije upoznala je potpunije i pouzdanije Ibi Romhanji (Romhányi) kada je, 1969. godine, na XIV Sterijinom pozorju, u predstavi *BOROVNICE* Ferenc Deaka (Drama na mađarskom jeziku Narodnog pozorišta – Népszínház, Subotica), tumačila ulogu Đorđa, mada se već uveliko pre toga širio glas o osobnosti njenog glumačkog talenta. Sterijina nagrada koju je tada, s mnogo razloga osvojila, zajedno sa Nedom Spasojević, Božidarom Bobanom, Nikolom Milićem i Markom Todorovićem, bila je tek prirodna potvrda onoga o čemu se u Subotici, Vojvodini ali i u Mađarskoj o njoj govorilo i pisalo.

Rođena 12. marta 1939. u Novom Kneževcu, ona se, po završetku srednje škole i s renomeom istaknute glumice u amaterskom pozorištu, s pravom 1959. godine obrela u subotičkom Teatru, zahvaljujući, pre svega, nepogrešivom umeću dugogodišnjeg direktora Drame i upravnika, Imrea Deviča, da

uoči i prepozna istinski, nepatvoreni talenat. Otuda ne čudi što se gluma Marije Ibi Romhanji razvila u veliki format, do neslučenih visina, upravo na sceni ovog Pozorišta. Deset godina potom (1969) prelazi u Dramu na mađarskom jeziku Radio-Novog Sada, a od februara 1974, sve do preranog i bolno nepravednog odlaska u penziju januara 1994, prvakinja je Novosadskog pozorišta – Újvidéki színház. Pet sezona kasnije, 20. oktobra 1998, odigraće kao gost, u matičnoj kući, čiji je jedan od osnivača, svoju poslednju premijeru. Bila je to uloga Marte u *LJUBAVIMA DŽORDŽA VAŠINGTONA* Mira Gavrana, u režiji Tibora Vajde. Silviju je tumačila Gabrijela Jonaš. Izvedeno je deset predstava, koje je videlo 365 gledalaca. Malo za pozorište, nedovoljno za umetnicu takvih mogućnosti.

Rođena da bude glumica, pozorištu je poklonila sve: zavodljivo-svetli alt, ruke i oči, virtuožnu tehniku transformacije i urođeni scenski šarm velike dame, uz kulturni podanički odnos prema izgovorenoj reči.

Bez većih priprema, ona je namah, prvom rolom, kao Alison u Ozbornovom komadu *OSVRNI SE U GNEVU*, blesnula kao meteor, vispreno i prostudirano organizujući čulno obojeni temperament svoje ženstvenosti. Sa tankočutnim osećanjem za nijansu, nečim gospodstvenim i otmenim. Nije prihvatila uloge žena iz polusveta, ali je neskriveno uživala kada se pio šampanjac iz njene cipele. Kasnije, umela je i uspela da višegodišnja traženja i nalaženja onog drugačijeg i tamnog u čoveku transponuje, ne bez ironije i unutarnje distance, najčešće u sudbine gubitnika. „Od svakog lika sam ponešto uzimala i svakom davala deo sebe. Ali gde je u svemu tome Ibi Romhanji – ne znam“, izjavila je nedavno. A činilo se uvek, na sceni, da joj je sve ono čime kao glumica raspolaže – dato od prirode. Njene uloge nikada nisu izazivale asocijacije o pripremnom radu, o podvlačenju i učenju teksta napamet, o krojenju i šavo-

vima. No, ne treba se varati: za mnoge rezultate koje je postigla i te kako je dugovala i trudoljubivosti, i promišljanju, i savesnom odnosu prema umetnosti kojoj je bezostatno služila.

Mnogo je tipova žena u registru njene glume. Mnogo je različitih priroda, ne samo po godinama starosti nego i po istorijskom dobu i geografiji, po društvenim sredinama. Čitavu povorku žena prone-la je pozornicom nadahnjujući u njih obilje onostranog, teatarskog života. Jaka ličnost, inteligentna i pronicljiva, ona je široke prostore svoga glumačkog stvaralaštva ispunjavala snažno i živopisno ovaploćenim likovima u izuzetno velikom dijapazonu karaktera i sudbina. Iznad artistskih spekulativnosti, čak kada se njima i služila, ona je bivala sva u dahu i strujanju života. Otuda su njena glumačka sredstva nosila ubedljivost i slikovitu jasnoću blisku publici, ali i osebnost i rafiniranost koju su cenili vaskoliki pozorištnici. Uostalom, da nije tako, kako bi bilo moguće da toj jedinstvenoj galeriji likova, sakupljenoj u naizgled krhkom telu, udahne život? Eva (Madač, *ČOVEKOVA TRAGEDIJA*), Gertruda (J. Kationa, *BANK BAN*), Kraljica Borbala (Đ. Haj, *BOG, CAR, SELJAK*), Kraljica (E. Švarc, *GOLI KRALJ*), Glorija (R. Marinković, *GLORIJA*), Ana (O. Davičo, *PE-SMA*), Valja (Arbuzov, *IRKUTSKA PRIČA*), Roža (S. Kolar, *SVOGA TELA GOSPODAR*), Džoz Hogan (O'Nil, *MESEČINA ZA NESREĆNE*), Gospođa Perela (L. Pirandelo, *ČOVEK, ŽIVOTINJA I VRLINA*), Elen (M. Šizgal, *LJUBAF*), Đorđe (F. Deak, *BOROVNICE*), Laura Lenbah (M. Krleža, *U AGONIJI*), Alis (F. Drenmat, *PLAY STRINDBERG*), Gospođa Kalderon (Dž. B. Šo, *NIKAD SE NE ZNA*), Valerija (E. fon Horvat, *PRIČE IZ BEČKE ŠUME*), Gospođa Mokinpot (P. Vajs, *PATNJE GOSPODINA MOKINPOTA*), Ankica (I. Kušan, *ČARUGA*), Olga (A. P. Čehov, *TRI SESTRE*), Ranejska (A. P. Čehov, *VIŠNJIK*), Angela (D. Kostolani, *SLATKA ANA*), Dora Štang (P. Šefer, *EKVUS*),

Margit (M. Hubai, *RIMSKI KARNEVAL*), Klara Zahanusijan (F. Direnmat, *POSETA STARE DAME*), Brehtova Majka Hrabrost, Helen Alving (H. Ibzen, *AVETI*), Marta (M. Gavran, *LJUBAVI DŽORDŽA VAŠINGTONA*) – samo su neke od preko 130 uloga koje je Ibi Romhanji tumačila na scenama Subotice i Novog Sada, ali i one brojne na Radio-Novom Sadu, na televiziji i filmu. U jednu reč: bila je i ostala neprevaziđena dramska umetnica u pozorišnom životu jugoslovenskih Mađara. Sasvim apartna i stoga neporedbena.

Znam reditelje koji bez nje nisu mogli da zamisle podele, a samim tim i predstave, poput Petra Šarčevića, Ljubiše Georgijevskog, Željka Oreškovića, Roberta Bambaha ili Atila Vidnjanskog. Međutim, svoje najznačajnije uloge ostvarila je s nekolicinom od njih: Mihaljem Viragom, Radoslavom Dorićem, Tiborom Vajdom i Đerđom Hernjakom.

Godine provedene u Dramskom ansamblu Radio-Novog Sada posvetila je umetnosti kazivanja reči, tražeći za svaki lik ponaosob onu pravu ritmičku i psihološku osobenost koja odgovara upravo toj individualnosti. Otkrivajući pokadšto svoje jezičke previde i zabune, učila je govor ćutanja i pauza.

Vredelo je slušati i na radiju i u pozorištu kako Romhanjijeva šapuće, kako se škripavo ili osorno smeje, kako sanja, miluje i plače, bez suza, kako argatski ponosno nosi breme reči, kako ih vaja, kako bez gesta, samo sevom oka, zaledi gledalište, ili ka-

ko igrom ruku, prstiju baš, ispuni prostor, kako puši pred mikrofonima ili se poigrava cigaršpicom, kako hrabrosno vuče svoju kantu. Njeno nemovanje je uistinu bilo mađijsko.

Stoga ne čudi mnoštvo nagrada i priznanja, kojima se ni broja ne zna – Susreti profesionalnih pozorišta Vojvodine (čak osam), Udruženje dramskih umetnika Srbije, subotičke Oktobarske, pa Sterijina, Zlatni lovor venac MES-a... Godine 1993, za ulogu Helen Alving u Ibzenovim *AVETIMA*, uručena joj je, u Budimpešti, Nagrada „Kraljica Jelisaveta“, glumački Oskar u oblasti scenskih delatnosti, koja se dodeljuje dramskim umetnicima sa svih prostora na kojima se govori mađarski jezik.

Prerano zaboravljena od dojučerašnjih kolega, što u nas više nije retkost, poslednji put joj je u teatarskoj javnosti našeg okraja upućena molba da prihvati učešće u radu žirija 51. susreta profesionalnih pozorišta Vojvodine, održanog maja 2001. u Vršcu, što je s iskrenim zadovoljstvom i prihvatila. A onda ju je, s jeseni, nesavladiva i nepotkupljiva bolest odvela put roditeljskog doma, u Novi Kneževac.

Kasno uveče, 26. februara 2002, spustila se lagano, baš kao posle predstave, zavesa njenog života. Dva dana kasnije, sahranjena je, po vlastitoj želji, na novokneževačkom groblju, u kostimu Marte Vašington. Onako kako to i dolikuje Prvoj dami.

MIROSLAV RADONJIĆ